

Els colomins

(ALDC, VI, 1459. Els colomins)

Per a designar els ‘coloms joves’ el domini es divideix en dues meitats, la de *colomins* i la de *pitxons*. *Colomins* (s. XIV) (o *colomis* 1, 4-9, 11) és el pl. de *colomí* derivat del llat. COLŪMBĪNUS, dim. de COLŪMBUS (veg. mapa 903); var. alg. *co[r]omins* 85, per rotacisme de la *l*, i *clomins* 33, per síncope de la segona vocal. Paral·lelament es va formar un der. amb el suf. dim. més tardà, *-et* (< -ĪTTU), aplicat inicialment a noms de dona i després generalitzat: *colomet*, amb un possible plural, *colome*[tʃ] 159. De *palom(o)* s’ha format el dim. *palomets*, amb un possible pl. *palome*[tʃ] 125, i de *paloma*, *palometes* 189. El nom primitiu, *colom* 117, 139, apareix a voltes acompanyat d’un determinant: *coloms novells* 18, *coloms petits* 18, 40, 53; *petits coloms* 11 (o *pitit colom* 2), calcant la sintaxi francesa; també *cries de coloms* 25 i *pollets* 87, dim. de *poll* (< PŪLLUS).

Pitxó (pl. *pitxons*) és pres del cast. *pichón*, on prové de l’it. *piccione*, del llat. tardà PIPIONEM, der. de PIPIARE ‘piular’;

l’alg. *pitxons* deriva directament de l’it. En sg. es coneixen les var. *pitxon* 186 i *pitxor* 172, amb bategant analògica a partir de *pitxó*; en pl. tenim el dim. *pitxonets* 94, 134, 147, 150, 158, 162, 166, 169, 176, 178, 179, amb la var. palatalitzada *pitxone*[tʃ] 157, 159. La documentació, amb grafies aberrants, és exclusivament val.: *pijó* i *pijonèt*, Escrig, 1851; *pichons*, Rosanes, 1864; *pijòns*, Martí Gadea, 1909.

Arealment, el genuí *colomins* cobreix gran part del Principat –amb boldrons de *colomets*–, el bal. i l’alg., mentre que *pitxons* ocupa el val. i part del nord-occ., al costat de *palomets* a l’àrea fronterera ponentina.

Cronològicament, *colomins* (amb *colomets*), que era general a tot el territori, va rebre un nou estrat procedent del cast. (o de l’arag.), però amb supervivents dels genuïns *colomins* (127, 142, 144, 163) i *colomets* (188).

Colomí és el mot normatiu des del DOrt, 1917.

